

ΕΝΟΤΗΤΑ 5

Πώς σχηματίζω λέξεις;

5.1 Τα μέρη του λόγου

Τα μέρη του λόγου είναι **δέκα** και σ' αυτά περιλαμβάνονται όλες οι λέξεις της ελληνικής γλώσσας. Κάποια μέρη του λόγου αλλάζουν μορφή μέσα στον λόγο και τα ονομάζουμε **κλιτά** (άρθρο, ουσιαστικό, επίθετο, αντωνυμία, ρήμα, κλιτή μετοχή), ενώ κάποια άλλα μένουν πάντα τα ίδια και τα ονομάζουμε **άκλιτα** (επίρρημα, σύνδεσμος, πρόθεση, επιφώνημα, άκλιτη μετοχή). Προσοχή! Έχουμε δύο είδη μετοχών. Η μετοχή, έτσι, ανήκει και στα κλιτά και στα άκλιτα μέρη του λόγου.

5.2

Τύποι των λέξεων - Θέμα, κατάληξη

Οι κλιτές λέξεις παρουσιάζονται μέσα στον λόγο με διάφορους **τύπους**.

Ο καθ-ός ερευνητ-ής ψάχν-ει παντού.

Οι καθ-οί ερευνητ-ές ψάχν-ουν παντού.

Θέμα μιας λέξης → το μέρος της λέξης που δεν αλλάζει
κατάληξη μιας λέξης → το μέρος της λέξης που αλλάζει

ερευνητ-ής

επιστήμον-ες

5.3

Γένος, αριθμός, πτώση

ο καθός ερευνητής, η καθή ερευνήτρια, το σημαντικό έργο

ΕΝΙΚΟΣ (ένα)

οι καθοί ερευνητές, οι καθές ερευνήτριες, τα σημαντικά έργα

ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ (πολλά)

ΑΡΣΕΝΙΚΟ

ΘΗΛΥΚΟ

ΟΥΔΕΤΕΡΟ

Τι φανερώνουν οι καταλήξεις των κλιτών μερών του λόγου;

αριθμός

Τα κλιτά μέρη του λόγου εμφανίζονται σε διαφορετικούς τύπους. Οι τύποι που φανερώνουν ότι μιλάμε για ένα πράγμα αποτελούν τον **ενικό αριθμό**. Οι τύποι που φανερώνουν ότι μιλάμε για πολλά πράγματα αποτελούν τον **πληθυντικό αριθμό**.

Τα κλιτά μέρη του λόγου, με εξαίρεση το ρήμα, έχουν γένος:

Άρσενικά είναι όσα συνοδεύονται από το άρθρο **ο**.

Θηλυκά είναι όσα συνοδεύονται από το άρθρο **η**.

Ουδέτερα είναι όσα συνοδεύονται από το άρθρο **το**.

γένος

πτώση

ποιος;
τι;
ποιον';

Τα μέρη του λόγου που έχουν γένη συχναστίζουν ορισμένους τύπους, τις **πτώσεις**. Οι τύποι αυτοί μας δείχνουν τις διαφορετικές λειτουργίες τους μέσα στην πρόταση (βλ. ενότητα 16). Οι πτώσεις είναι τέσσερις: η **Ονομαστική**, η **Γενική**, η **Αιτιατική** και η **Κλητική** και καθεμιά από αυτές απαντά σε διαφορετική ερώτηση, όπως στον πίνακα:

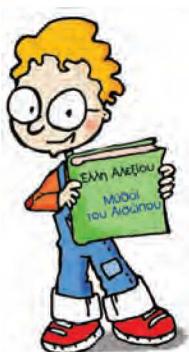
ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ

Ονομαστική (ποιος; τι;)	Ο ερευνητής πάντα ερευνά.
Γενική (τίπος; ποιανού;)	Εργαλείο του ερευνητή είναι μόνο... η υπομονή.
Αιτιατική (ποιον; τι;)	Δεν παριστάνω τον ερευνητή , απλώς είμαι ανήσυχος άνθρωπος.
Κλητική (απευθυνόμαστε σε κάποιον)	Κύριε ερευνητή , σας αξίζει ένα μεγάλο μπράβο!

ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ

Ονομαστική (ποιος; τι;)	Οι ερευνητές πρέπει να αμείβονται για τις προσπάθειές τους.
Γενική (τίπος; ποιανού;)	Το έργο των ερευνητών πολλές φορές μένει ξεχασμένο.
Αιτιατική (ποιον; τι;)	Κάθεσαν όλους τους ερευνητές να πουν τη γνώμη τους.
Κλητική (απευθυνόμαστε σε κάποιον)	Φίλοι ερευνητές , καλώς ήρθατε!

5.4 Τα άρθρα

Το αρνί και ο λίγκος

Ένας λίγκος κυνηγούσε **ένα** αρνί κι αυτό κατάφερε να τρυπώσει **σε έναν** ναό και να γλιτώσει. (...) Ο λίγκος στάθηκε

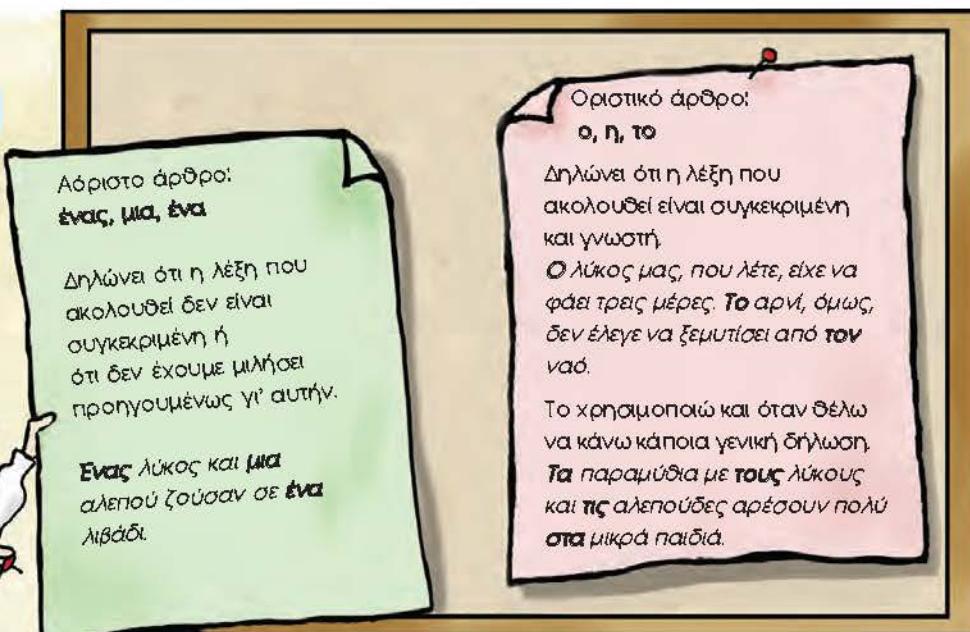
έξω από **τον** ναό και προσπαθούσε να πείσει **το** αρνί να βγει έξω, για να το φάει.

Έλλην Αηδεξίου «Μύθοι του Αισώπου», εκδ. Καστανιώτη (διασκευή)

ΕΝΟΤΗΤΑ 5. Πώς σχηματίζω λέξεις;

ΑΡΘΡΑ → Είναι οι μικρές λέξεις που μπαίνουν μπροστά από τα ουσιαστικά, τα επίθετα, τις κλίτες μετοχές και ορισμένες αντωνυμίες. Μας δηλώνουν αν η λέξη που ακολουθεί είναι αρσενικό, θηλυκό ή ουδέτερο (**γένος**), αν πρόκειται για ένα ή πολλά (**αριθμός**), σε ποια πτώση βρίσκεται, και κατά πόσον κάτι είναι **ορισμένο** ή **αόριστο**.

Έχουμε λοιπόν
δύο είδη άρθρων.

Σε μεγαλύτερα κομμάτια λόγου, τα **αόριστο** άρθρο που υπάρχει στην αρχή αντικαθίσταται στη συνέχεια από το **οριστικό**.

Ένας λύκος περπατούσε στο λιβάδι. Ο λύκος, λοιπόν, ήταν πολύ πεινασμένος.
Μια αλεπού των πλησίασε. Η αλεπού δεν άργησε να καταλάβει πως ο λύκος πειναύει πολύ.

Παρατηρώ τις καταλήξεις...

ο πεινασμένος λύκος – του πεινασμένου λύκου – οι πεινασμένοι λύκοι
η πονηρή αλεπού – της πονηρής αλεπούς – οι πονηρές αλεπούδες
το άσπρο αρνί – του άσπρου αρνιού – τα άσπρα αρνιά

Τα άρθρα **συμφωνούν** με τα ουσιαστικά, τα επίθετα και τις κλιτές μετοχές που συνοδεύουν σε γένος, αριθμό και πτώση.

Υπάρχουν, όμως, και μερικές περιπτώσεις στις οποίες δε χρειάζεται άρθρο.

- Βοήθεια! Αλεπού!
- Δεν είναι αλεπού, λύκος είναι.

Εγώ ξέρω πώς κλίνονται τα άρθρα!

Οριστικό άρθρο

	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
Ονομαστική	ο	η	το	οι	οι	τα
Γενική	του	της	του	των	των	των
Αιτιατική	τον	τη(ν)	το	τους	τις	τα

Αόριστο άρθρο

	Ενικός αριθμός		
Ονομαστική	ένας	μια	ένα
Γενική	ενός	μιας	ενός
Αιτιατική	έναν	μια(ν)	ένα

Τι θα θυμάμαι για... τα άρθρα

1. Οριστικό άρθρο **ο, η, το**
2. Αόριστο άρθρο **ένας, μια, ένα**
3. Το άρθρο συνοδεύει ουσιαστικά, επίθετα, αντωνυμίες, κλιτές μετοχές.
4. Πρέπει να συμφωνεί μαζί tous σε γένος, αριθμό και πτώση.
5. Χρησιμοποιούμε το **αόριστο** άρθρο την πρώτη φορά που αναφερόμαστε σε κάτι και στη συνέχεια χρησιμοποιούμε το **οριστικό** άρθρο.
6. Το άρθρο δεν έχει κλητική.
7. Το αόριστο άρθρο δε σχηματίζει πληθυντικό.
8. Σε κάποιες περιπτώσεις, μερικές λέξεις δε χρειάζονται άρθρο.